

Серія «MAGNUM OPUS»

Кронін Арчибальд Джозеф

К 83 Іспанський садівник. Грейсі Ліндсі : повісті / Арчибальд Джозеф Кронін ; пер. з англ. Олег Король, Юлія Наняк. – Львів : Видавництво «Апріорі», 2026. – 312 с.

ISBN 978-617-629-970-7

У повісті «Іспанський садівник» (1950) видатний шотландський письменник Арчибальд Кронін (1896–1981) зобразив кілька місяців життя головних героїв – американського консула Гаррінгтона Бранда та його дев'ятирічного сина Ніколаса. На тлі ідилічного іспанського містечка Сан-Хорхе розвивається далека від ідилії історія їхніх взаємин із садівником Хосе. Через весь твір червоною ниткою проходить тема любові – подружньої, батьківської і синівської. Тільки в його кінці Гаррінгтон, сам того не усвідомлюючи, знаходить у книжці про птахів характеристику самого себе й пояснення головної причини того, чому події в Сан-Хорхе склалися саме так, а не інакше.

Доля Ліндсі Грейсі – це шлях від «нестерпної легкості буття» до ядра сенсів людського життя. Драма молодої жінки розгортається в шотландському містечку початку ХХ ст., коли традиційна пуританська мораль дедалі більше поступається модерній свободі звичаїв. Але жодні збурення не збивають на манівці людей, які сповідають цінності й живуть згідно з ними. Хоч про те, що думав і відчував Деніел Німмо, який наставив племінницю на добру путь, читач може тільки здогадуватися. Молоді люди, і не лише молоді, знайдуть у повісті яскраві описи психологічних пасток, які можуть виникати в різних стосунках.

УДК 821.111(410)-3

Перекладено за виданнями:

The Spanish Gardener by A. J. Cronin / Bello an imprint of Pan Macmillan,
a division of Macmillan Publishers Limited Pan Macmillan,
20 New Wharf Road, London N1 9RR
Basingstoke and Oxford, 2013

Gracie Lindsay by A. J. Cronin / Bello an imprint of Pan Macmillan,
a division of Macmillan Publishers Limited Pan Macmillan,
20 New Wharf Road, London N1 9RR
Basingstoke and Oxford, 2013

Photo printed with permission from The Estate of A. J. Cronin
Фотографія на звороті авантититулу надрукована з дозволу The Estate of A. J. Cronin

© Олег Король, «Іспанський садівник», переклад, 2026

© Юлія Наняк, «Грейсі Ліндсі», переклад, 2026

© Марія Гумецька, обкладинка, 2026

© Видавництво «Апріорі», 2026

ISBN 978-617-629-970-7

ІСПАНСЬКИЙ САДІВНИК

Розділ 1

На диво виснажливою випала нічна подорож, що почалася в Парижі. Вже в Іспанії, на прикордонній залізничній станції в Порбоу, через прикру сорокахвилинну затримку, а далі й через носильника-недотепу два пасажир не встигли на ранковий потяг до Барселони. Довелося чекати майже до п'ятої години пополудні. І ось нарешті вони, втомлені й запорошені, вже тряслися та підстрибували, їдучи вузькоколійкою вздовж узбережжя Коста-Брава. Вади як людей, так і машин завжди дратували консула Бранда, тож тепер у нього був далеко не найкращий настрій. Сидячи випростуваним біля стінки, він понуро й занепокоєно поглядав на свого малого сина. Той, згорнувшись калачиком на дерев'яній лавці навпроти, в довгому засміченому вагоні, просякнутому запахом пилу, часнику й затхлим сільським духом, крадькома ловив ніжні й несмілі батькові погляди. Уже втретє за останню годину консул поцікавився:

– З тобою все гаразд, Ніколасе?

– Так, батьку.

Наостанок стрибучий локомотив у пориві презирства до пасажирів двигнув ними на запаморочливо крутому повороті й з пронизливим свистом приволікся до закуткової станції Сан-Хорхе¹. Залишивши дорожній плед і дві валізи, батько взяв сина за руку й вийшов на безлюдний перон, покритий

¹ В Іспанії немає портового міста з назвою Сан-Хорхе. (Тут і далі – примітки перекладача).

дюймовим шаром червоної пилюки й лямований низкою карликових пальм, понівечених вітром і пониклих, наче підбиті коні. Спершу консул подумав був, що ніхто не вийшов зустріти їх двох, і насупився, та враз його погляд прояснився, зупинившись на молодикові в акуратному лляному костюмі, що трохи збігся від прання, в жовтому солом'яному капелюсі-канотье та з краваткою-метеликом. Стоячи біля входу на станцію, поряд сірого автомобіля з американським прапорцем на капоті, молодик зауважив двох прибульців і нервово кинувся їм назустріч, а за ним і шофер.

– Містер Гаррінгтон Бранд? Я дуже радий вас бачити, сер. Ми сподівалися, що ви приїдете ранковим поїздом. Я Алвін Бертон, служу в консульстві.

Він звернувся до шофера, смаглявого кремезного іспанця в чорній куртці з альпаки, денімових штанах і в гостроносих брунатних туфлях:

– Гарсіє, візьміть, будь ласка, багаж.

Роздратування Бранда трохи вляглося завдяки вигляду не простої собі машини – солідної «Пірс-ерроу»¹ з відкинутим верхом, що милувала око полірованими латунними деталями, добре вимитими шинами та свіжовипраними білими чохлами на м'яких сидіннях. Поки Гарсіє ніс валізи, консул стояв осторонь – огрядний, високий і сутулуватий. На його подовгастому землистому обличчі, глибоко поборозненому біля ніздрів, можна було розпізнати вираз погордливої зверхності, призначений для підлеглих.

– Щиро сподіваюся, що вам буде вигідно в цій резиденції, сер, – сказав Алвін. – Містер Тенні забрав зі собою слуг, тож я постарався найняти порядну подружню пару. Гарсіє, шофер і лакей, – він стишив голос, – має дуже добрі рекомендації... а Магдалена, його дружина, – незрівнянна куховарка.

¹ Американська компанія з такою назвою виробляла дорогі автомобілі в 1901–1938 роках.

Гаррінгтон Бранд перехилив голову набік.

– Можемо їхати?

– Так! Можемо, сер! – мало не захлинувшись, вигукнув Алвін.

Усі четверо всілися, машина рушила. Міцно й дбайливо стискаючи під пледом тонкі вологі синові пальці, новопризначений консул блукав поглядом по місті. Є якась надія, що це не зовсім така паскудна місцина, якої він побоювався. Свіже повітря; обрамлена чистим піском вигиниста берегова лінія, вздовж якої ковзає авто в промінні призахідного лютневого сонця; поміж ліхтарними стовпами тягнеться еспланада, кривувато помережана розквітлим акаціями. На площі серед яскраво-червоного цвіту вогняних дерев виграє фонтан; за чорними постатями дідків, що читають газету «Ля Гасета», вилискує полущена позолота оркестрових підмостків; старосвітський автобус висаджує з себе пасажирів. Все це діється на тлі приємного відчуття, що життя буває. Стоїть належна й неодмінна тут прикрашена рожевим тиньком церква з двома куполами, схожими на випнуті жіночі груди, а біля неї височіє дзвіниця, крита барвистою черепицею й увінчана потьмянілим хрестом. Навпроти розмістилося кілька недорогих крамничок і цілком пристойне на вигляд кафе «Ель Чантако»¹ з біло-синім смугастим навісом, а далі вулиця Калле веде до гавані через солідний діловий квартал. У ньому, як пошепки підказав Бертон, і розташувалося консульство.

Ба ні, все не так, як здавалося на перший погляд. Непода-лік гавані Гаррінгтон Бранд не міг не помітити, що в доках, з якими йому переважно й доведеться мати справу, панує бездіяльність і запустіння. Вони виглядають напівмертвими, й легко здогадатися, що там нічого не діється, крім млявої торгівлі шкурами, добривами, корою пробкового дуба, олив-

¹ El Chantaco (ісп., катал.) – шантаж.

ковою олією й тарагонським оцтом. Біля причалу стоять на приколі всього дві риболовецькі шаланди та заіржавілий каботажний пароплав, з якого кілька моряків за допомогою трьох віслуків і примітивного шківного блока лінкувато вивантажують бочки.

Вкотре на Бранда нахлинула хвиля задавненої гіркоти, на обличчі відбилися важкі роздуми. Чому, ну чому заслали в цей глухий закутень його, сорокап'ятилітнього, після п'ятнадцяти років бездоганної й самовідданої служби в Європі? Його, талановиту непересічну людину, яка давно вже заслужила право – та принаймні за вислугу років – на одну з високих посад у Парижі, Римі чи Лондоні? Останні півтора року він нудив світом в Арвіллі, серед боліт Нормандії, сподіваючись, що наступна посада стане належною винагородою. Натомість... Сан-Хорхе. А найгірше – ходити, знаючи, що Тенні, твого попередника в цій дірі, молодшого від тебе на три роки, підняли до рангу першого консула в Мадриді, підпорядкованого лише Лейтонові Бейлі.

– Поглянь, батьку! Гарно, хіба ні?

Виїхавши з міста, автомобіль тепер здіймався крутою звислою піщаною дорогою між шеренгами сріблястих евкаліптів, і Ніколас, збуджений та зацікавлений, сором'язливо вказував на краєвид, що відкривався з вершини. Внизу розлягалось неозоре Середземне море, а на скелястому мисі скраю бухти, понад білопінним прибоєм, виднів тендітний маяк. Далі на північ тьмяно мріли крізь блакитний серпанок велетенські гори. У повітрі витав свіжий, гострий присмак солі та духмяних трав. А попереду, на самому краю глибокої ущелини, стояла щедро прикрашена перламутровими пелюстками чистів, майже затуплена високим живоплотом з мімози, крита червоною черепицею вілла. Над входом із колонами висіла таблиця з вицвілим від сонця написом – «Каса Бреса»¹.

¹ Casa Breza (ісп.) – Вересовий Дім.

– Подобається? – звернувся Алвін Бертон до хлопчика, й той, відчувши в тоні голосу напружене очікування ствердної відповіді, зразу втямив, що йдеться про їхню з батьком нову домівку. За свої короткі дев'ять років Ніколас перебув багато змін, тому й втратив здатність дивуватися. А проте цей старий будинок, безлюдний і усамітнений, видавався дивовижним і щедрим на приховані незвичайні принади. Видно, батько мав таке саме враження: коли колеса хрускотливо в'їхали на гравійну доріжку й усі вийшли з автомашини, його гострий оцінний погляд став поступово м'якшати й набирати відтінку схвалення.

Цю віллу спорудили з місцевого жовтого пісковика, який з часом набрав ніжного янтарного відтінку. Була вона в мавританському стилі, з просторим арковим портиком і пласким навислим дахом, критим черепицею кольору тьмяної кіноварі. Вікна верхнього поверху виходили на широкий балкон, затінений бузком, обплетений гліцинією та виноградом, рясно зарослий яскравою біскутелою. З лівого боку бруковане подвір'я, позеленіле від моху, провадило до стайні та інших господарських будівель. За ним розлягався сад.

– Цей будинок, звичайно, старий, – вибачливо зауважив Алвін, приглядаючись до начальникового обличчя. – Та й дрібний ремонт теж придався б. Електрики тут немає, є тільки газ. Але містер Тенні завжди вважав, що йому пощастило з житлом. Поблизу консульства не знайдеш підходящої квартири, а тут у нас довготермінова оренда... Ще й меблі на додачу...

– Зрозуміло, – коротко відповів консул.

Розправивши плечі, він зійшов невисокими сходинками на портик, де біля відчинених дверей уже чекала їх усіх, усміхаючись, куховарка Магдалена – огрядна літня жінка в пристойній чорній сукні.

Усередині, обабіч прохолодного вестибюля з високою стелею та мозаїчною підлогою, розмістилися дві великі кім-

нати, обставлені в стилі рококо, – їдальня та вітальня з дво-
стулковими дверима. Навпроти головного входу закручу-
валися спіраллю широкі сходи з чорного горіха, й, попри
втому, консул – як ото людина, свідомо своїх обов'язків і
прав – повагом зійшов ними вгору, аби здійснити огляд кім-
нат на другому поверсі. Чимало їх було, геть понад потреби
нового господаря, його сінка, ще й, можливо, випадкового
гостя, однак такий надмір не разив людину, в якій викува-
лось уподобання до величного й вишуканого. Бранд упи-
вався відчуттям простору, його око милували інкрустовані
скрині та комоди, позолочені крісла з гобеленовою оббивкою,
прикрашені китицями шнурки дзвінків і вицвілі оксамитові
штори. Ба навіть пліснявий душок довгих коридорів при-
ємно лоскотав ніздрі. Коли сюди привезуть весь громіздкий
багаж, вистачить місця книжкам, порцеляні й чудовій колек-
ції антикварної зброї, зібраній за довгі літа в багатьох краях.

Повернувшись у вестибюль, консул видавався задово-
леним. Карі очі Алвіна заблищали від полегшення. Як ото
вірний пес, він пожвавів, очікуючи хоч словечка схвалення.

– Сподіваюся, все в порядку, сер. Містер Тенні вибрався
звідси зовсім недавно. За цей короткий час я зробив усе, що
тільки міг.

– Не сумніваюся, – відповів консул хоч і ввічливо, але з
дуже загадковим виглядом. Не годилося починати своє прав-
ління з похвал помічникові за будь-що. Бо інакше поспри-
яєш грубим порушенням дисципліни й швидко доведеш до
справдешньої катастрофи – фамільярності. Крім того, непри-
ємно, а з соціального погляду ще й неприйнятно, дозволяти
собі якесь зближення з цим неотесаним нервовим молодиком
в обтислому піджаку з проріхою під пахвою. Краще три-
мати його на відстані. Отож коли Алвін затримався, крутячи
в руках канотье, очевидно сподіваючись, що його попросять
залишитись, а то й запропонують скляночку хересу, Бранд
делікатно, але рішуче провів його до дверей.

– Побачимося завтра в консульстві, містере Бертон.

– Так, сер.

– Приходьте на роботу завжди рівно о дев'ятій.

– Так і буде, сер.

Збентежившись, Алвін почервонів як рак і рушив до две-
рей. Однак на сходах зупинився й, затаюючись, мовив таким
тоном, що Ніколас кинув благальний погляд на батька:

– Дозвольте висловити надію, сер, що ви зробите честь
місіс Бертон і мені, відвідавши нашу домівку на вулиці Калле
Естрада. Це скромне помешкання, але ми постаралися, щоб
воно стало часточкою старих добрих Сполучених Штатів.

Консул відповів напрочуд люб'язно, проте скривив губи,
коли Алвін зник з очей. Ніхто не міг би поставити під сумнів
лояльність Бранда до батьківщини, але ж тепер він справжні-
сінький космополіт, рафінований і відшліфований європей-
ською культурою, фактично громадянин світу, хіба ні? Не
дивно, що він іронічно посміхнувся на ці наївні Алвінові слова.

О сьомій Гарсія, дивовижно передчувши бажання госпа-
даря дому, оголосив, що вечерю подано. У просторій їдальні
накрито для двох персон. Сівши по обидва кінці довжелез-
ного різьбленого стола, посередині якого палали свічки в
канделябрі, батько й син почали їсти – вперше в їхньому
новому домі.

Занурений у помисли, глибоко стурбований перевтомою
Ніколаса, консул похмуро мовчав. Але завдяки смаковитим
стравам і відмінному обслуговуванню на тлі приємної атмо-
сфери у тьмяній прохолодній високій кімнаті його настрої
помалу поліпшувався, розвіювалися враження від прикро-
щів, які весь день дошкуляли до живого. Важким задумли-
вим поглядом Бранд супроводжував усі рухи лакея й наре-
шті відсунув убік бар'єр своєї стриманості.

– Якщо я не помиляюся, ваше прізвище Гарсія.

– Так, сеньйоре.

– Ви весь час живете в Сан-Хорхе?